

себе, виражає себе як «Я» [2, 84]. До такого типу номінації можемо зарахувати подкасти «Я знаю як це» (IZONE Media), «Я не встигаю» (Українська правда), «Взяла і прочитала» (Радіо Поділ), «Завела собаку», «Я включив не той подкаст», «Мене це хвилює» (незалежні проєкти).

Значна частина онімів демонструє тенденцію до інтимізації, що виражається в активному використанні займенників: «Як ти?» (Як ти там), «Де ти там робиш» (Urban Space Radio), «Як ти думаєш» (незалежний проєкт), «Що ти собі дозволяєш?» (незалежний проєкт), «Та ти шо?» (Geek UA), «Чому ти зміг» (TWR UA), «Моя смілива ТИ» (Radio SKOVORODA), «Як ми вижили» (Суспільне Подкасти), «Як ми кохалися» (The Ukrainians Audio) та інші.

Отже, автори подкастів не обмежуються лише традиційними стандартними мовними засобами, а й шукають нетривіальні, унікальні емоційно-марковані засоби мовленнєвої гри, зашифровуючи в такий спосіб тематику і проблематику задуму, його реалізацію.

Список використаної літератури

1. Ньюзум Е. Гучніше! Як створювати круті подкасти. Харків : Віват, 2022. 336 с.
2. Страшко І. Подкаст: погляд крізь призму соціальної філософії. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2017. Вип. 71. С. 83–89.
3. How many people listen to podcasts worldwide? (2019–2024). URL: <https://www.oberlo.com/statistics/how-many-people-listen-to-podcasts> (дата звернення: 20.05.2023).
4. IZONE Media. Як минув рік для українських подкастів. Підсумки 2022, 2022. URL: https://www.youtube.com/watch?v=br2_UAf6MSo (дата звернення: 20.05.2023).
5. Spotify : вебсайт. URL: <https://open.spotify.com/> (дата звернення: 20.05.2022).

*Любов Конюхова,
кандидат філологічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ПРИЙМЕННИКІВ У(В) – НА В МОВІ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПЕРІОДУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Мова ЗМІ активно реагує на всі порухи в свідомості суспільства та відображає нові тенденції в уживанні слів, в особливостях використання мовних засобів. Саме медійникам належить першість в утвердженні мовних норм. Дуже важливо, щоб сучасні медіа пропонували споживачам своєї продукції правильну мову, щоб сприяли засвоєнню власне української мовної норми, яка вбирає в себе внутрішньомовні й позамовні чинники, що відображають напрям руху суспільства. Журналісти можуть ефективно впроваджувати мовну норму в повсякденне спілкування людей. З огляду на те, що прийменники *у(в)-на* зазнавали політичного впливу Росії, сьогодні, коли нарешті ми відхиляємо всі негативи, впроваджені державою-окупанткою, важливо утвердити й нормативне уживання зазначених прийменників.

Ще донедавна пересічний українець іноді вагався, як правильно сказати: *це трапилося на селі чи в селі, живу в Україні чи на Україні* і т.д.

Більшість людей, очевидно, думала, що подібні структури є синонімічними (за нашими спостереженнями, навіть мовознавці не були послідовними в уживанні таких, на наш погляд, проблемних прийменників і в різних ситуаціях використовували їх по-різному, тобто як доведеться). Сформулювати нормативність уживання прийменників допомогли засоби масової інформації, оскільки саме вони «працюють» на найширше коло споживачів – на суспільство взагалі.

З огляду на це питання про особливості вживання прийменників у мові ЗМІ є актуальним і потребує розгляду.

Значення прийменників віддавна цікавило українських мовознавців. Відомі праці А. Колодяжного «Прийменник: Матеріали до лекцій з курсу сучасної української літературної мови», що вийшла 1960 року [4], І. Кучеренка «Теоретичні питання граматики української мови», яка вийшла 1964 року [6], та «Лексичне значення прийменника», яка вийшла 1973 року [5] та інші. Сучасний український мовознавець І. Вихованець проаналізував прийменники за різними критеріями класифікації – семантичним, синтаксичним, морфологічним, логічним, словотвірним і довів, що ці частини мови перш за все мають синтаксичне призначення [1, с. 16-24, [1, с. 51-52]. Учений назвав прийменники аналітичними синтаксичними морфемами, яким властиве значення семантико-синтаксичного відношення адвербіалізованого субстантива до інших компонентів речення або словосполучення. З формально-граматичного боку прийменник указує на синтаксичну залежність субстантива від інших слів у реченні або від усього речення в цілому [1, с. 19-21], [2, с. 25-26].

У науковій праці з морфології «Теоретична морфологія української мови» прийменники трактують як окремий тип слів-морфем, який найтісніше пов'язаний із синтетичними релятивними морфемами й основне функціональне призначення якого полягає в переведенні субстантива із синтаксичної субстантивної позиції в позицію прислівника [3, с. 330]. Тут чітко класифіковано прийменники за семантичними типами й показано, які відношення передають ці частини мови, уживаючись з тими чи іншими відмінками.

На проблеми функціонування просторових прийменників та на інтерферентний вплив на них звернула увагу сучасна лінгвістка І. Фаріон [8].

Мета нашого дослідження – з'ясувати основні проблеми функціонування просторових прийменників *у(в) –на* в мові мас-медіа та вказати на причини виникнення цих проблем.

Мета передбачає виконання таких завдань:

– проаналізувати мас-медійні тексти з погляду вживання прийменників *у(в) –на*);

– звернути увагу на особливості вживання цих просторових прийменників у період війни.

Ось приклад з газети 2013 року:

«В Україні ми чужі». Щоб захистити вітчизняних фахівців, В'ячеслав Грозний пропонує створити на Україні об'єднання футбольних тренерів.

Очевидно, журналіст тоді не задумувався над тим, як правильно: *в Україні чи на Україні*.

Прийменники **в (у)** і **на** – просторові контактні. Контактні прийменники, як зазначено в «Теоретичній морфології української мови» [3, с. 334], можуть указувати на контакт із внутрішньою частиною просторового орієнтира (**в** + місц. в., **в** + род. в), з його поверхнею (**на** + місц. в.). Дослідники самої природи прийменників наголошують: «Контактні прийменники внутрішньої локалізації... вказують на локалізацію в межах просторового орієнтира (**в** + місц.в., **всередині** + род. в.) і на локалізацію в його центральних межах (**серед** + род.в.)» [3, с. 334].

Отже, рух до середини, до центру, наприклад, з окраїни передаємо через прийменник **в (у)**. Тобто правильно: *їду в центр, їду в місто, їду, відповідно, й в*

Україну. Так само: *перебуваю в центрі, в місті, в Україні*. Прийменник **на** передає значення руху від середини на край, на околицю, як-то: *їду на околицю, на село, на край міста, на Сихів, на Майорівку, на Городоччину; перебуваю на селі, на околиці, на краю міста, на Сихові, на Майорівці, на Городоччині*.

І якщо ще донедавна українські недоброзичливці пропонували альтернативні конструкції *в Україні й на Україні* (сама семантика слова Україна пов'язана зі словом *країна*, а не *окраїна*, як стверджують деякі проросійські «вчені», наприклад російський історик Каразин), то сьогодні вживаємо **в** і тільки **в**. Ось приклади із сучасних ЗМІ:

В Україні оголосили масштабну повітряну тривогу;

Дуже серйозні системи ППО вже в Україні;

В Україні вводять обов'язкові іспити на знання мови та історії для отримання громадянства.

Коли ж йдеться про рух від середини на край, про території в межах держави, то нормативно функціонує прийменник **на**, як-от:

На півдні України окупанти змушують лікарів стати на військовий облік;

На Донеччині прикордонники відбили три атаки росіян;

Важкі бої на Донбасі;

Росіяни намагаються захопити Часів Яр, щоб перекрити дорогу на Бахмут.

Саме прийменники **в** і **на** служать орієнтирами розпізнавання «свій – чужий». І якщо центральні органи рашистської пропаганди з назвою держави Україна вживають **на**, то в російському мовленні симпатички України, як наприклад російськомовні західні медіа «Настоящее время», використовують конструкцію *в Україні*. А англійська мова давно відмовилася від використання артикля *the* при іменнику *Ukraine*, і в німецькій мові використовують форму *in Ukraine* замість колишньої *in der Ukraine*. Такі зміни, вважаємо, по-своєму свідчать про ставлення до України, вони є ніби аналогами до особливостей уживання просторових контактних прийменників з назвою нашої держави.

В часі російсько-української війни в українських засобах масової інформації спостерігається новітня тенденція – специфічне вживання просторових контактних прийменників **у(в)-на** з назвою держави – агресорки. Ось приклади заголовків:

На росії бавовна

На росії палає

На росії вибухи

На росії горить найбільше газове родовище

Прийменник **на**, написання назви держави з малої літери та сам зміст повідомлень про негаразди в окупантці підсилюють ефект зловтішання, породжений люттям.

В сучасних ЗМІ, як бачимо, в результаті заміни **в** на **на** Росію прирівняли до околиці. Така заміна прийменника вказує на незначущість, меншовартість росії.

Отже, намагання принизити росію, вколоти, вдарити її словесно – одна із тенденцій мови сучасних ЗМІ. Задля цього журналісти пишуть назву держави та імена й прізвища її лідерів з малої літери, використовують синоніми із значенням заниженої оцінки, передають своє негативне ставлення за допомогою специфічного вживання прийменників.

Наші спостереження засвідчили, що українські журналісти правильно вживають просторовий контактний прийменник. Однак у часі війни вони прагнуть принизити державу-агресорку й виявляють це прагнення в специфічному використанні прийменників. Як бачимо, просторові прийменники мають певні відтінки значень. Журналіст повинен ретельно добирати необхідний прийменник у кожній мовній ситуації.

Список використаної літератури

1. Вихованець І. Р. Прийменникова система української мови. К: Наук. думка, 1980. 286 с.
2. Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. К: Наук. думка, 1988. 256 с.
3. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови. К.: Пульсари, 2004. 398 с.
4. Колодяжний А. С. Прийменник: Матеріали до лекцій з курсу сучасної української літературної мови. Харків: Вид-во Харків. ун-ту, 1960.
5. Кучеренко І. К. Лексичне значення прийменника. Мовознавство. 1973. № 3. С.12 – 23.
6. Кучеренко І. К. Теоретичні питання граматики української мови. К.: Вид-во Київ. ун-ту, 1964.
7. Новітній російсько-український словник / уклад.: Ковальова Т., Коврига Л. Харків: Сінтекс, 2004. 1168 с.
8. Фаріон І. Мовна норма: знищення, пошук, віднова. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2009. 328 с.

Наталія Романюк,

*кандидат філологічних наук, доцент,
Запорізький національний університет,
м. Запоріжжя, Україна*

Наталія Лебідь,

*кандидат філологічних наук, доцент,
Запорізький національний університет,
м. Запоріжжя, Україна*

МОВНІ НОВАЦІЇ В МЕДІА ЗАПОРІЖЖЯ ПЕРІОДУ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Суспільні, економічні, політичні та інші події, явища в житті країни суттєво впливають на мовну культуру, зокрема викликають появу нових слів і словосполучень, нових значень у загальноживаних лексемах. Російсько-українська війна спровокувала народження низки неологізмів не лише на лексичному чи орфографічному рівні, а й на фонетичному, фразеологічному. Саме тому метою нашого дослідження є виявлення мовних новацій у медіа Запоріжжя.

Наголосимо на тому, що низка вчених, наприклад, Г. Вусик, Н. Павлик, С.Гриценко, Д. Данильчук, Т. Кремінь та інші, уже вивчала новації в медіамові періоду російсько-української війни 2022 року. Так, С. Гриценко стверджує, що «мова нині актуалізувала одну із провідних своїх функцій – стала ідентифікатором національної приналежності, маркером, що визначає «свого» і «чужого» у російсько-українській війні 2022 р.» [2, с. 10]. Г. Вусик і Н. Павлик виокремили шляхи утворення неологізмів у мові, а саме: 1) семантичну деривацію – виникнення нового значення у вже відомого слова; 2) словотвірну деривацію – утворення нових слів за наявними в мові словотвірними моделями та морфемами; 3) запозичення з інших мов [1, с. 55].

Оскільки за об'єкт нашого аналізу взято періодичні видання міста Запоріжжя, зокрема газети «Запорозька Січ» (далі – ЗС) і «Мрія» (далі – М), то окреслимо способи новоутворень у їхній мові.

1. Семантична деривація. На шпальтах газети «Мрія» у заголовках та в текстах матеріалів фіксуємо використання слова «**бавовна**» та похідних конструкцій від нього (наприклад, «**бавовнятко**»), що отримало абсолютно новий зміст саме в умовах війни – «вибухи, обстріли». Поява цієї лексеми зумовлена перекладом